

CHINOR ROMANIDA QAHRAMONLAR TAQDIRINING BADIY TAHLILI

Hasanova Mavluda Norpo‘lat qizi

Termiz Davlat Universiteti

O‘zbek filologiyasi fakulteti 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: f.f.d. (D.S.c) professor Eshmuminov Asqar

Annotatsiya: Ushbu maqolada taniqli o‘zbek yozuvchisi Asqad Muxtorning "Chinor" romanidagi qahramonlarning hayoti, turli xil bir biriga o‘xshamagan taqdir yo‘llari haqida hikoya qilinadi. Shuningdek, ushbu asarning bugungi kunda insonlar hayotida tutgan o‘rni ham ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: tanqidiy fikr, obraz, asar, tahlil, meros, syujet.

Kirish

Buyuk adib Asqad Muxtorning "Chinor" romani barchamizga ma'lum va mashhurdir. Asarni "ming yillik" deb atalishi ham bejiz emas, sababi roman yozilganidan boshlab to bugunga qadar kattayu kichik kitobxonlarning eng sevimli asari bo‘lib kelmoqda. Olim Qodirjon Yo‘ldoshev Asqad Muxtor romanlarining badiiy tahlili, nomli dissertatsiyasida asar XX asrning 60-yil voqealari tasvirlanganini ta'kidlaydi. Roman voqealarini tahlil qilar ekanmiz, unda asar qahramonlarining kelib chiqishi, milliy qadriyatlarini ulardagi og‘ir sinovlar va qiyin vaziyatlarda o‘ziga bo‘lgan ishonchini va sabr-toqatini kuzatishimiz mumkin. Asardagi barcha qahramonlarni birlashtirib turuvchi obraz sifatida Ochil buva obrazi keltiriladi. Asardagi bosh qahramonlardan biri — Ochil buva obrazi sabr-toqat, ishonch va hayotiy tajribaning timsolidir. Muallif uni butun boshli oilaning tayanchi, avlodlar bog‘lovchisi sifatida tasvirlaydi. L. Nurmatovning adabiy-tanqidiy qarashlariga ko‘ra, "Chinor" romanidagi qahramonlar taqdiri milliy qadriyat va

insoniy qadriyatlar bilan chambarchas bog‘liqdir. Ochil buvaning sabr-bardoshi, ming yillik orzulari bilan bog‘liq ruhiy iztiroblari asar davomida o‘z ifodasini topadi. Uning o‘g‘li urushda halok bo‘lgan, nabirasi esa uzoq yillar yo‘qolib ketgan. Shu orqali muallif insonning dard, sog‘inch, umid va bardoshni qanday yengishini badiiy tarzda ko‘rsatadi. Negaki, cholesterol umr bo‘yi ko‘pni korgan, hayotning achchiq-chuchuk tamarind totgan. Bundan tashqari, Ochil buva chinorga oxshatilishining sabablaridan biri chinor ozida necha ming yillik dard-hasratni o‘z kovak bag‘rida saqlab keladi Ochil buva ham butun boshli oilasining dard-u alamlarini sarob bo‘lgan orzulari bilan yashab kelmoqda. U yoshi ulug‘, sabrli hamda shajarani saqlab qolishga bringing tadbirli shaxs sifatida ulug‘lanadi. Umarali Normatov nuqtayi nazaridan romandagi qahramonlar faqat shaxsiy hayotiy voqealar bilan chegaralanmaydi balki ularning taqdiri, milliy, tarixiy ijtimoiy kontekst bilan uzviy bog‘liq. U.Nurmamatovning adabiy tanqidiy uslubida har bir qahramon ruhiy kechinmalar, axloqiy tanlovlar va jamiyat bilan o‘zaro aloqalar orqali badiiy portret sifatida shakllantiriladi. Soz isboti o‘rnida aytish joining, chol necha yillar oldin g‘oyib bo‘lgan kon qazuvchi nabirasi Akbaralini izlab topish, uni o‘z yurtiga qaytarish maqsadida yaqinda insitutni tamomlagan nabirasi A'zimjon bilan bilan birgalikda yo‘lga chiqadi. Akbaralini topib, uni tug‘ilib o‘sgan, bolalik yillari o‘tgan qishlog‘iga qaytarishga urinadi, biroq qilgan ishlari samara bermaydi. Akbarali obrazi esa murakkab ruhiy kechinmalar, shaxsiy izlanish va o‘z yo‘lini topish istagini ifodalaydi. U mustaqil fikrli, ammo ichki iztiroblarga berilgan qahramon sifatida tasvirlanadi. Muallif uni “mord barg” deb atab, uning injiqlik va jur’atlik o‘rtasidagi kurashini ochib beradi. Sharofat ayaning yolg‘iz o‘g‘li bo‘ladi. Otasi urush yillari vafot etgandan keyin mushtipar ona o‘zi yemay yediradi, kiymay kiydirib hech kimdan kam qilmay voyage yetkazadi. Biroq nomad o‘g‘il onasining hamma orzu o‘ylarini ezgu havaslarini sarobga aylantiradi. Kasal bo‘lib yotib qolgan paytlarda ham onasini parvarish qilish o‘ringa uyga mast ahvolda kelib oshna-og‘ayinlari bilan maishat qilib yuradi, hattoki onasining so‘nggi vasiyatini ham

bajarmaydi. Filolog Karim Bahriyev "Shaxs va zamon"nomli maqolasida qahramonlar hamda jamiyat hayoti haqidagi fikrlarini ochib beradi. Hech kim va hech narsa bir holatdan ikkinchi bir holatga o'z o'zidan o'tib qolmaydi. Albatta bunga tashqi muhitning ta'siri bo'ladi. Shuningdek, Akbaralining bu ahvolga kelishiga osha tun, osha yomg'ir va osha bir kozi kor qorabayir insonning ta'siri katta. Yarim tunda Akbaralining uyiga otasining armiyada birga xizmat qilgan do'sti Bektemir aka kirib keladi. U ancha yillardan beri uzoq o'lkalarda tutqunlikda bo'lganini endi ozodlikka chiqqani, shuningdek xotini va qizining oldiga yorug' yuz bilan pul ishlab borish maqsadida Akbaralining oldiga borishini aytadi. Erasing kuni Akbarali uni o'zi ishlaydigan konga olib boradi va ruhsatnomasiz kirish mumkin emasligi uchun oz ishchi kiyimlarini formalities Bektemir akaga berib turadi. Va shu kuni kutilmagan baxtsiz hodisa yuz berib kinda transformator portlab ketadi va baxtga qarshi Bektrmir aka transformatorning ostida qolib ketib butun tanasi parchalanib yuzi tanib bo'lmas bir ahvolga kelib qoladi. Ishchilar uni formasiga birlashtirilgan ruhsatnomani topishganda Akbarali G'oziyev yozuv bor bo'ladi. Phd Izzat Sulton, qarashiga kora asarda o'nlab insonlar taqdiri working u shafqatsiz va chivalry hayot borrowing ular xuddi cho'ldagi bir uyum xashak singari Carson margarine qilishni Roman yakunida Akbaralining do'sti Bektemir bilan bo'lgan uchrashuvi, uning fojeaviy yakuni — hayotning kutilmagan burilishlari fonida inson orzularining sinovini ifodalaydi. Muallif asar yakunida o'quvchini inson taqdiri, irodasi va sabr-bardoshi haqida o'ylashga undaydi. Xulosa qilib aytganda, "Chinor" romani faqat bir avlodning emas, balki butun xalqning ruhiy tarixini o'zida mujassam etgan asardir. Muallif inson hayoti va taqdirini milliy qadriyatlar, axloqiy mezonlar bilan uyg'un holda yoritadi. Asarni o'qigan kitobxon bugungi kun uchun ham dolzarb bo'lgan ruhiy saboqlarni oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muxtor, A. Chinor. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1981.
2. Yo‘ldoshev, Q. O‘zbek romanchiligi poetikasi. – Toshkent: Fan, 1985.
3. Normatov, U. Adabiy jarayon va talqin. – Toshkent: Yozuvchi, 1987.
4. Karimov, F. Shaxs va zamon. – Toshkent: Fan, 1991
5. Jo‘raev, M. O‘zbek adabiyotida obraz va tafakkur. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2009.
6. Nurmatov, U. Adabiy tanqid asoslari. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2004.
7. O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. – 2000–2005.